

Stoletje pomurskega akademika dr. Vladimirja Kosa (1924–2022)

Sprejeto

10. 12. 2024

Izdano

15. 9. 2024

Ključne besede:

dr. Vladimir Kos,
Japonska,
Prekmurje,
misijonar,
pesnik

DR. STANISLAV RAŠČAN

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana, Slovenija, e-pošta:
stanislav.rascan@gov.si.

DOPISNI AVTOR

E-pošta: stanislav.rascan@gov.si

Povzetek Leta 2024 mineva 100 let, odkar se je 2. junija 1924, v Murški Soboti rodil pomurski akademik, misijonar, pesnik, prevajalec, univerzitetni profesor, esejist dr. Vladimir Kos. Najzgodnejšo mladost je preživel v Murški Soboti, potem se je družina preselila v Maribor, kjer je obiskoval osnovno šolo in gimnazijo. Leta 1941 je pred nacistično okupacijo zbežal k stricu v Ljubljano, ostali del družine je moral v izgnanstvo v Srbijo. Končal je gimnazijo v Ljubljani, potem so ga italijanski okupatorji internirali v Gonars od koder so ga zaradi bolezni odpustili. V Ljubljani je začel študij bogoslovja, ki ga je prekinil saj so univerzo zaprli in se je odločil za odhod k domobrancem. Leta 1945 je pobegnil v Rim, kjer je nadaljeval študij teologije in ga končal z doktoratom leta 1952. Potem se je dve leti pripravljaj na misijonarsko delo na Irskem in prišel na Japonsko leta 1956. Tam je poučeval na jezuitski univerzi Sofia nemščino, filozofijo in teologijo. Stanoval je v revnem predelu Tokia Adači-ku, kjer je pomagal pri delu z otroci brez staršev in je zgradil dom za brezdomne in revne starejše osebe. Pesmi je začel pisati že v gimnaziji v Mariboru in begunskih taboriščih v Avstriji, kjer so izšle njegove prve zbirke. Objavljal je v Slovenski kulturni akciji v Argentini, v samozaložbi v Tokiu je izšla edina knjiga v slovenščini na Japonskem Dober večer Tokio. Leta 1994 mu je bil končno podeljen slovenski potni list ob stalnem prizadevanju brata karikaturista Božota Kosa. Leta 1995 se je po 50 letih lahko prvič vrnil v Slovenijo. Od takrat je skoraj vsako leto do svojega 95 leta prihajal predavat na Univerzo v Maribor, Univerzo v Ljubljani, Katoliški inštitut in Svetovni slovenski kongres. Prejel je državno odlikovanje ob svoji 80 letnici in nagrado Prešernovega sklada ob 90 letnici. Umrli je leta 18. julija 2022 v 99 letu starosti v Tokiu, kjer je tudi pokopan.



1 Uvod

Dr. Vladimirja Kosa so nekateri označevali že za časa življenja, kot največjega še živečega pesnika emigracije. Bil je neumoren pesnik celo svoje življenje od gimnazijskih let pa vse do smrti. Ker so mu v Slovenski kulturni akciji v Argentini, v reviji Meddobja, lahko namenili izdajo samostojne pesniške zbirke samo na vsakih deset let in v reviji Meddobja objavili le manjši del njegovih rokopisov, tako kot vsem ostalim, se je odločil, da bo samostojno pesniško zbirko izdal tudi na Japonskem. Leta 1961 je tako izšla edina knjiga v slovenščini na Japonskem Dober večer Tokio za katero je moral japonski stavec posebej narediti strešice za slovenske črke. Veliko je komentiral tudi svojo modernistično poezijo v pismih bralcev Meddobja, ker ga konservativna slovensko-argentinska publika ni zmeraj naklonjeno sprejemala.

2 Literarno ustvarjanje dr. Vladimirja Kosa

2.1 Pesmi in pesniške zbirke

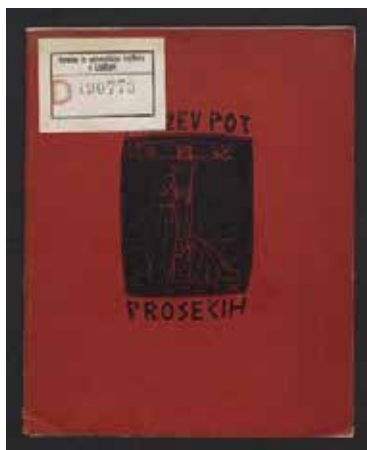
Do sedaj je izdal neverjetnih 30 samostojnih zbirk pesmi dr. Vladimirja Kosa. Pisati je začel že v gimnaziji v Mariboru, kjer je srečal Zorka Simčiča. Prijateljstvo in literarno vzpodbujanje iz dijaških let, se je nadaljevalo preko pisem in geografskih meja Slovenije, Japonske in Argentine. Njegovi prvi pesniški zbirki sta bili **Marija z nami je odšla na tuje**, ki je izšla leta 1945 v begunskem taborišču v Lienzu, in **Deževni dnevi**, ki je izšla leta 1946.



Slika 1: Naslovnica prve samostojne pesniške zbirke **Marija z nami je odšla na tuje**

Vir: <https://www.casnik.si>

Leta 1955 je bil sprejet v članstvo argentinske Slovenske kulturne akcije in je istega leta objavil zbirko **Križev pot prosečih**. Izvirne ilustracije je prispeval znani kipar in slikar France Gorše. Po pripovedovanju Zorka Simčiča v Argentini niso imeli zadosti finančnih sredstev, da bi lahko izdali več samostojnih pesniških zbirk Vladimira Kosa ali, da bi jih celo opremljali s slikami in fotografijami na barvnem papirju. Celo za črno belo tiskanje Meddobja so se morali potruditi za vsako stran, da so lahko zbrali denar iz prostovoljnih prispevkov. Samostojne pesniške zbirke so mu lahko izdali samo vsako desetletje.



Slika 2: Naslovnica prve samostojne pesniške zbirke, ki je izšla v Argentini Križev pot prosečih

Vir: <https://www.nuk.si>

Zato se je dr. Kos odločil, da bo v samozaložbi izdal edino knjigo v slovenščini, ki je doslej izšla v Tokiu **Dober večer, Tokio leta 1961**. Knjiga je bila natisnjena na štiribarvnih listih. Vendar je zaradi pesmi Dober večer Tokio doživel avtor kritiko svojih jezuitskih predstojnikov, ki so zahtevali, da jim vnaprej pokaže vse pesmi, ki jih želi objaviti. Leta 1971 je bila v Buenos Aires-u natisnjena zbirka **Ljubezen in smrt** in leta 1981 **Spev o naši gori** ter leta 1991 **Tisoč in dva verza z japonskih otokov**.



Slika 3: Naslovnica edine samostojne pesniške zbirke, ki je izšla na Japonskem Dober večer Tokio

Vir: <https://www.nuk.si>

Leta 1995 se je prvič po 50-letih vrnil na obisk v Slovenijo in leta 1998 je mariborska založba Obzorja izdala monografijo njegovega življenja in dela izpod peresa prof. Francea Pibernika z naslovom **Cvet, ki je rekel Nagasaki**. Njegova prva pesniška zbirka, ki je izšla v Sloveniji je bila izdana leta 1999 je pri založbi Družina O svetloba, voda, zrak! Pri pripravi knjige sta sodelovala z deset let mlajšim bratom karikaturistom Božom Kosom, ki je prispeval izvirne ilustracije k pesmim od znanosti. Ker je bil Božo Kos po osnovni izobrazbi fizik mu to ni bilo težko.

Leta 2004 je izšla knjiga treh samostojno neobjavljenih pesniških zbirk **Češnje, kamilije, bori** pri Mohorjevi založbi in zbirki **Lepa Ančka iz Prekmurja** pri založbi Stopinje in **100 pesmi o Mariji** pri založbi Družina. Ob priložnosti izida zbirke Lepa Ančka iz Prekmurja so dijaki pesmi tudi dramsko uprizorili v Pomurski univerzitetni knjižnici v Murski Soboti, kar je bilo prisotnemu avtorju v neizmerno veselje. Edino dramsko uprizoritev njegovih pesnitev so namreč do tedaj izvedli v Argentini pred desetletji, kjer seveda ni mogel biti osebno prisoten. Leta 2007 je izšla zbirka **Temnogozdni akordi** pri založbi Mohorjeva družba in naslednje leto **Gora Fudži, čuješ serenado?** pri založbi Dravljje. Leta 2010 je v samozaložbi v Tokiu izdal zbirko **E.U. Evropa Umiraš**.

Njegovih 5 pesniških zbirk iz leta 2010 **Rapsodija svetlobe** in **Tebi sirota Slovenija ti-soč in en verz** ter iz leta 2012 **Pesmi z japonskih otokov** in **O rahlo se tresoči tokijski harfi** ter **Pesmi iz pravljicnih gozdov** iz leta 2014, so izšle pri založbi Dravljje.



Slika 4: Naslovnica ene od številnih samostojnih pesniških zbirk, ki so izšle v Založbi Dravljje z lepo barvno opremo in fotografijami, kot si je zmeraj želel

Vir: <https://www.casnik.si>

Leta 2018 je izšla njegova zbirka pesmi **Kot sonca zlat zaton** pri Goriški Mohorjevi družbi. Kos je največ objavljajl v Meddobju, Katoliških misijonih, tržaški reviji Most, Vestniku, Glasu SKA, Mladiki. Znani so tudi njegovi rokopisi neobjavljenih pesniških zbirk **Velika resničnost**, **Dnevnik ugaslih trenutkov iz Fudži**.

2.2 Knjige esejev in prevodov

Njegova prva knjiga, ki je izšla v Sloveniji leta 1997 je zbirka **Eseji z japonskih otokov**. Leta 1999 je pri založbi Tretji dan izšel Kosov **prevod knjige Gilberta Keith Chestertona: Sv. Tomaž Akvinski**. Pri založbi Rokus pa je objavil leta 1999 **prevod knjige Princese Takamado: Ledena gora Luli**. Leta 2003 je založba Družina objavila njegovo zbirko filozofskih esejev **Filozofija, naš vsakdanji kruh**.

3 Življenje in humanitarno delo

3.1 Življenje dr. Vladimirja Kosa

Profesor Kos je bil rojen 2. junija 1924 v Murski Soboti, kjer je preživel najbolj zgodnjo mladost. Ker je bil oče trgovski potnik za nemške šivalne stroje Singer se je družina veliko selila. Osnovno šolo in klasično gimnazijo je obiskoval v Mariboru, kjer se je družina končno ustalila. Ker je bila mama judovske vere sta se z očetom še pred poroko dogovorila, da bosta vzgajala hčerke v judovski veri in fante v katoliški. To sta prakticirala vse do izgnanstva v Srbijo.



Slika 5: Družina Kos v Mariboru pred drugo svetovno vojno : od leve proti desni sedijo otroci Vladimir, Ksenija, Karmen, Božo, Boris, zgoraj mama oče in dedek.

Vir: <https://www.casnik.si>

Prve pesmi je objavljajl že kot gimnazijec v Mariboru v dijaškem časopisu. Po pobegu iz Maribora k stricu v Ljubljano je tam dokončal gimnazijo. Vmes so ga aretirali italijanski

okupatorji v taborišče Gonars od koder so ga morali izpustiti zaradi slabega zdravja. Jeseni leta 1943 se je vpisal na študij teologije v Ljubljani, ki ga je moral prekiniti saj so univerzo zaprli. Študentom so dali na izbiro, da se pridružijo mobilizirancem v nemško vojsko ali domobrancem. Sam se je odločil za pridružitve domobrancem.

Po vojni je leta 1945 zbežal najprej v Avstrijo, kjer je izdal prvi pesniški zbirki v begunskem taborišču. Nato se je zaradi varnosti umaknil v Italijo, kjer je nadaljeval študij teologije in ga je končal na rimski univerzi Georgiana leta 1950, kjer je tudi doktoriral leta 1953.

Leta 1954 je odšel na dvoletno pripravo za misijonarsko službo na Irsko. Učil se je angleščine in prebiral moderne pesnike tistega časa, ki so na njega naredili velik vpliv. Leta 1956 je prišel na Japonsko s posebnim papeževim potnim listom, ki mu je omogočal bivanje na Japonskem vendar samo enkratni vstop. Prva leta se je intenzivno učil japonščino in japonsko zgodovino in kulturo.

Prof. dr. Vladimir Kos je skoraj 50 let predaval klasično filozofijo na japonski univerzi Sofia v Tokiu in skoraj šestdeset let deloval kot misijonar med zapuščenimi otroci in brezdomci v predmestju Tokia. Med svojim delovanjem ni nikoli pozabil na svoje slovenske korenine. Sodeloval je s somišljeniki, ki so izdajali slovenske časopise in publikacije v zamejstvu in po svetu.

Povojna komunistična oblast je od leta 1958 do leta 1962 poslala na Japonsko za veleposlanika Jugoslavije njegovega strica Franca Kosa, da bi ga prepričal, da neha pisati pesmi in sodelovati s slovensko emigracijo v Argentini in mu bodo dodelili jugoslovanski potni list in vrnitev v domovino. Vendar je Vladimir Kos ponudbo in srečanje s stricem veleposlanikom odklonil.



Slika 6: Dr. Vladimir Kos v Hirošimi z japonskim in nemškim prijateljem.

Vir: <https://www.casnik.si>

Po osamosvojitvi Slovenije si je za njegovo vrnitev in pridobitev potnega lista zelo prizadeval brat Božo Kos, kar mu je končno uspelo leta 1994, ko mu je umrla mama, ki ga je zaman čakala, da ga še zadnjič vidi in se poslovijo. V Slovenijo se je lahko vrnil šele po 50 letih leta 1995.

Od leta 1996 naprej je predaval skoraj 20 let vsako leto kot gostujoči profesor na Univerzi v Mariboru, Filozofski fakulteti v Ljubljani, Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, Teološki fakulteti v Ljubljani in v zadnjih letih tudi na Katoliškem inštitutu. Rad se je družil tudi z ljubitelji poezije in svojih pesmi na Svetovnem slovenskem kongresu, dijaki gimnazije Vič so ga večkrat povabili medse. Rad je poslušal dobre recitatorje svojih pesmi, ki jih je sam nerad interpretiral. Jih je pa zelo rad komentiral. Po navadi je povedal, da so pesmi njegovi otroci, ki jih je poslal v svet in se morajo sami znati brez njega.

Z bratom Božidarjem Kosom, pri katerem je dr. Vladimir Kos stanoval, sta prevozila Slovenijo in predstavljala svoje ustvarjanje in veselje do umetnosti in življenja po številnih knjižnicah. Ko je Božo Kos prezgodaj umrl se je Vladimir Kos vračal v Slovenijo k sorodnici Vlasti Degen Kos v Maribor in svoja zadnja leta k nečaku Romanu Macunu v Zgornji Hotič, ki so mu nudili družinsko zavetje in toplino, ki ju je tako cenil. Z prijateljem duhovnikom Jožetom Hozjanom sta prevozila tudi velik del Evrope in obiskovala predvsem Marijine cerkve.

V posebno veselje mu je bilo, da se je lahko ob obiskih Slovenije srečeval s prijateljem iz mladosti Zorkotom Simčičem, s katerim sta bila v prijateljskih in ustvarjalnih kontaktih v stiku dolga leta samo preko pisem. Ponovno je srečeval tudi dr. Jožeta Bernika, ki ga je edini, zaradi narave svoje službe pri veliko ameriški multinacionalki, obiskoval tudi pred padcem komunizma iz Chicaga. Profesor Kos je pošiljal veliko japonskih študentov k zakoncema Bernik v ZDA, da so se tam naučili angleščino. Med bivanjem na Japonskem ga je obiskal tudi dr. Andrej Bajuk, ki je služboval v Medameriški banki in so ga službene poti vodile tudi na Japonsko. Prav tako se je z njim prvič srečal nečak dr. Davorin Kračun, ko je kot minister za ekonomske odnose in razvoj leta 1992 obiskal Japonsko.



Slika 7: Vrhova slovenske poezije Dr. Vladimir Kos in proze Zorko Simčič.

Vir: <https://www.druzina.si>

Ob 80 letnici življenja ga je odlikoval z državnim odlikovanjem predsednik dr. Janez Drnovšek in ob 90 letnici življenja je prejel nagrado Prešernovega sklada. Zadnjič je prišel v Slovenijo ob svojem 95 letu življenja. Svojo življenjsko pot je sklenil v 99 letu življenja 18. julija 2022 v Tokiu na Japonskem kjer je tudi pokopan.

3.2 Humanitarno delo dr. Vladimirja Kosa

Dr. Vladimir Kos se je po prihodu na Japonsko leta 1956 najprej začel intenzivno učiti japonščino. Potem, ko je začel v angleščini poučevati na jezuitski univerzi Sofia v Tokiu nemški jezik, klasično filozofijo in teologijo je prevzel od starejšega brata jezuita tudi skrb za hišo za otroke brez staršev v revnem področju Tokia imenovanem Adači-ku.

Več desetletij se je vozil s prvim jutranjim avtobusom več kot uro iz Adači-ku v center Tokia učiti na univerzo. Po predavanjih ga je čakala druga služba. Za humanitarno pomoč otrokom je imel razpredeno mrežo dobrotnikov na Japonskem, saj je moral zbrati denar za delovanje hiše. Japonska vlada je namreč prispevala samo denar za financiranje zaposlenih uslužbencev v hiši za otroke brez staršev.

V humanitarnem poslanstvu se je tako dobro počutil in ga odlično opravljal, da je zgradil še moderno hišo za ostarele in uboge, ki niso imeli kam iti. Svoje humanitarno poslanstvo je opravljal skoraj do devetdesetega leta, ko ga predstojniki niso imeli več komu predati in so se dogovorili z državo, da jim zastonj predajo prostore in da socialno skrb popolnoma prevzamejo v državne roke. Profesor Kos se je zadnja leta preselil med brate jezuite v Tokio, je pa še zmeraj obiskoval svoje varovance v Adači-ku, ko mu je čas in zdravje dopuščalo.

4 Dosedanje raziskave življenja in dela dr. Vladimirja Kosa

Prvič sta ga v samostojni Sloveniji predstavila mlada dijaka gimnazije Murska Sobota Gorazd in Hotimir Tivadar v raziskovalni nalogi Vladimir Kos pesnik ljubezni in smrti – in še česa., ki sta jo izdala v samozaložbi leta 1992 in o njem objavila tudi članek v Stopinjah 1993, almanahu pomurske katoliške cerkve, ki izhaja letno.

Novinarka RTV SLO Blanka Doberšek je ob obisku Japonske z njim naredila intervju leta 1994.



Slika 8: Pogovor Izza večera z Vladimirjem Kosom na Svetovnem slovenskem kongresu vodi dr. Stanislav Raščan, zbrane pozdravlja predsednik Svetovnega slovenskega kongresa dr. Boris Pleskovič

Vir: <https://www.slokongres.com>

Leta 1995 ga je, med službovanjem na veleposlaništvu Republike Slovenije na Japonskem, prvič osebno srečal dr. Stanislav Raščan, ki je potem v dogovoru z rektorjem Univerze v Mariboru dr. Ludvikom Toplakom in prof. dr. Bogomirjem Ferfilo iz Fakultete za družbene vede v Ljubljani dosegel, da je skoraj 20 let prihajal za gostujočega profesorja v Slovenijo. Dr. Raščan je leta 2000 objavil članek 75 let Vladimirja Kosa v Stopinjah in 2003 intervju v reviji Ampak z naslovom Med Kristusom in Konfucijem. Napisal je tudi predgovor k njegovi zbirki Češnje, kamelije bori 2004 in je večkrat vodil pogovorne večere z njim na Svetovnem slovenskem kongresu.

Najbolj analitično in podrobno ga je leta 1998 predstavil prof. France Pibernik v monografiji, ki jo je izdala mariborska založba Obzorja z naslovom **Cvet, ki je rekel Nagasaki**. V tej monografiji je seveda podrobno opisano predvsem obdobje, ki ga je Vladimir Kos preživel na Japonskem in je lahko objavljala samo v zamejskih publikacijah.

Leta 2004 je o njem napisala diplomsko nalogo na Fakulteti za filozofijo Univerze v Ljubljani Nataša Kavaš z naslovom Resničnost v pesmi in misli: Življenje in delo Vladimirja Kosa. Ista avtorica je tudi prispevala spremno besedo k njegovi pesniški zbirki Češnje, kamelije, bori, ki je bila prvič objavljena kot skupna pesniška zbirka ob njegovi 80 letnici življenja. Ob 90 letnici življenja dr. Vladimirja Kosa in prejemu nagrade Prešernovega sklada je o njem naredil dokumentarni film novinar Marjan Šrimec z naslovom Gora Fudži čuješ serenado, ki ga je posnel v Sloveniji in na Japonskem.

O življenju in delu dr. Vladimirja Kosa je izšlo več intervjujev in člankov v slovenskih časopisih in na Radiu Slovenije in Radiju Ognjišče, zlasti ob njegovih okroglih obletnicah življenja in ob obiskih Slovenije. Najbolj natančno bibliografijo njegovega dela do leta 2004 je naredila v svoji diplomski nalogi Nataša Kavaš.

Literatura

- Kavaš, N.; (2004). Resničnost v pesmi in misli: Življenje in delo Vladimirja Kosa. Diplomsko naloga. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Kos, V.; Pibernik, F. ur. (1998). Cvet, ki je rekel Nagasaki. Obzorja, Maribor.
- Kos, V.; Raščan, S. in Kavaš N.. ur. (2004). Češnje, kamelije, bori. Celjska Mohorjeva družba. Celje.
- Raščan, S.; (2003). Kos Vladimir (intervjuvanec) Med Kristusom in Konfucijem – pogovor z Vladimirjem Kosom. Ampak.. Letnik 4, št.5., str. 45-47.
- Tivadar, G.; Tivadar, H.; (1992). Vladimir Kos pesnik ljubezni in smrti – in še nečesa. Raziskovalna naloga. Samozaložba.
- Žebovec, M. (2022). Umrli je Vladimir Kos, duhovnik, jezuit, misijonar, pesnik, nagrajenec Prešernovega sklada. Časnik. 18.7.2022.

O avtorju

Dr. Stanislav Raščan se je rodil 22. novembra 1963 v Murški Soboti. Diplomiral je na Medicinski Fakulteti v Ljubljani, magisterij in doktorat je opravil na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Dodatno se je izobraževal v Bolnišnici za bolne otroke v Torontu, Diplomatski akademiji na Dunaju in George C. Marshall centru za Evropske varnostne študije v Garmisch Partenkirchnu.

Kot zdravnik pripravnik je bil zaposlen v Zdravstvenem domu Lendava ter kot podoktorski raziskovalec v neonatalnem inštitutu Bolnišnice za bolne otroke v Torontu. Od leta 1994 je zaposlen na Ministrstvu za zunanje zadeve, kjer je opravljal funkcije državnega sekretarja, generalnega sekretarja, generalnega direktorja za multilateralo in generalnega direktorja za gospodarsko diplomacijo. Bil je vodja sektorja za načrtovanje politik in dvakrat vodja sektorja za izvenevropske države.

V tujini je bil namestnik veleposlanika na veleposlaništvu Slovenije v Tokiu, začasni odpravnik poslov veleposlaništva Slovenije v Teheranu, veleposlanik in stalni predstavnik Slovenije pri OVSE na Dunaju. Trenutno je veleposlanik Slovenije na Slovaškem. Bil je tudi predsednik Slovenske konference Svetovnega slovenskega kongresa in podpredsednik Svetovnega slovenskega kongresa, trenutno je 1. podpredsednik Svetovnega Slovenskega kongresa.